

Metoodiline juhend

RASEDATE JA RINNAGA TOITVATE NAISTÖÖTAJATE TERVISERISKID

Tallinn, 2002

Töögrupp:

Dr. Ülle Sarap

Dr. Marju Kiplok

Eva Tammaru

Piret Reidla (keelekorrektor)

Pille Korpen (kujundaja)

SISUKORD

	Lk
1 Sissejuhatus	5
2 Riskianalüüs	7
3 Naiste reproduktiivorganeid kahjustavad keemilised ja füüsilised ohutegurid	9
4 Rasedat naist ja loodet ohustavad bioloogilised ohutegurid	11
5 Üldülevaade töökeskkonna ohtudest ja neist põhjustatud riskidest	12
6 Töökeskkonna riskide hindamine spetsiifiliste ohtude põhjal	16
6.1 Füüsilised ohutegurid	16
6.2 Bioloogilised ohutegurid	19
6.3 Keemilised ohutegurid	21
7 Muud kahjustavad töötingimused	30
8 Kokkuvõte	32
9 Kasutatud kirjandus	33

Eestis loetakse tööealise elanikkonna suuruseks ca 626 100 inimest, nendest 49 % moodustavad naised (Eesti tööjõu uuring, 2001). Naiste tööhõive kasv on olnud eriti suur viimase 30 aasta jooksul nii Eestis kui ka mujal maailmas. Inglismaal moodustavad naised 40% tööjõust, USA-s on tööga hõivatud 57% üle 16 aastastest naistest, Soomes oli 1991. aastaks naistest tööturul ca 69%. Aastaks 2000 oli palgatööd tegevate naiste hulk kogu läänemaailma tööjõus kasvanud keskmiselt 45%-ni. Naiste suure hõivatuse tõttu tööturul muutuvad tööga seotud tervisehäired järjest olulisemaks ning riiklikku tähelepanu nõudvaks küsimuseks. Kui varem oli põhiliseks probleemiks naiste vabastamine füüsiliselt rasket tööst, on täna vaja tegeleda spetsiifiliste probleemidega, näiteks reproduktiivse tervise häirete või ka psühhosotsiaalset laadi pingetega nagu seksuaalne ahistamine tööl ja tööga seotud vägivald.

Arenenud riikides suunatakse järjest enam ressursse töökeskkonna turvalisuse tagamiseks ja töötajate tervise kaitseks. Ka meie vabariigis rakendunud "Töötervishoiu ja tööohutuse seadus" ja selle alusel väljatöötatud normatiivaktid reguleerivad ja seadustavad töötervishoiu ja -ohutuse korraldamise ettevõtete tasemel. Vabariigi Valitsuse määrus "Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks"(RT I 2001,17,81) määratleb tööd, mida on rasedatel ja rinnaga toitvatel naistel keelatud teha ja sätestab tööandja kohustused ohutu töökeskkonna loomiseks.

Rasedad pöörduvad arvelevõtmiseks eriarsti poole, kuid günekoloog ei pruugi alati teada naist töökohal ohustavatest riskidest ning paljudel juhtudel ei tea seda ka naine ise. Reproduktiivset tervist mõjutavate riskide hindamine, nendest töötajate teavitamine ning meetmete rakendamine tervisekahjustuste vältimiseks on tööandja kohustus. Töötervishoiuspetsialistid on tööandja esmaseks nõustajaks. Naise tervise kaitsel on väga vajalik tihe koostöö töötervishoiuarstide, töötajate ja günekoloogide vahel.

Käesolev metoodiline juhend on mõeldud eelkõige tööandjatele ja nende esindajatele ettevõttes, et nõustada ja abistada neid ohutu töökeskkonna korraldamisel, töökohtade riskianalüüsi läbiviimisel ja töötajate terviseriskide hindamisel.

Töötervishoiu Keskus
Tallinn, 2002

1 Sissejuhatus

Metoodiline juhend käsitleb rasedatele ja rinnaga toitvatele töötavatele naistele ohutu töökeskkonna loomise ja töökeskkonna ohuteguritest tuleneda võivate riskide ennetamise võimalusi.

Rasedust ei tuleks vaadelda haigusena, vaid osana igapäevasest elust. Enamik naised töötab raseduse ajal ja paljud naasevad tööle tagasi rinnaga toitmise ajal. Üldiselt ei pruugi see kujutada ohtu ei tulevase ema ega lapse tervisele. Siiski on töökohti, kus mõned kemikaalid või muud ohud võivad mõjutada naise reproduktiivset tervist ehk võimelisust saada terveid lapsi või kahjustavad raseda ja tulevase lapse tervist.

Rasedusega kaasnevad naise organismis suured füsioloogilised ja psühholoogilised muutused. Naise hormonaalne tasakaal on väga tundlik ja selle rikkumine võib põhjustada komplikatsioone (tüsisust), mis võivad lõppeda raseduse katkemisega. Ioniseeriv kiirgus, kemikaalid, suitsetamine, mõned viirused ja alkohol on näited ohuteguritest, mis võivad kahjustada reproduktiivset tervist. Töökeskkonna mõnede ohutegurite kahjulikud mõjud on teada juba aastaid. Näiteks, rohkem kui sada aastat tagasi avastati, et plii põhjustas keraamikatehase naistöötajate hulgas raseduse katkemist ning viljatust.

Euroopa Nõukogu direktiivis 92/85/EMÜ käsitatakse naiste tervisehäirena nii nende vaimset või füüsilist haigestumist või tervisekahjustust kui ka võimalikke kahjulikke mõjusid rasedusele, lootele, vastsündinule või äsjasünnitanud naisele.

Rase, äsjasünnitanud või rinnaga toitev töötaja on selle direktiivi mõistes töötaja, kes on tööandjat informeerinud oma seisundist.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele “Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks” §1 lõikele 1 on tööandja kohustatud täitma sätestatud töötervishoiu ja tööohutuse nõudeid. Kui naistöötaja on esitanud oma seisundi kohta arstitõendi, peab tööandja tema töökohal välja selgitama tervist ohustavad töötingimused. Probleemiks on, et raseduse algperioodil (30-45 päeva) ei pruugi töötaja oma rasedusest teadlik olla ning võib seetõttu teadmatusel kahjustada enda või tulevase lapse tervist.

Töötervishoiu ja tööohutuse seaduse §13 järgi on tööandja kohustatud läbi viima töökeskkonna riskianalüüsi ja hindama terviseriske, samuti informeerima töötajaid olemasolevatest ohuteguritest ning nende

võimalikust kahjulikust mõjust tervisele. Töötajate teadlikkuse tõstmine ohutu töö ja tervise hoidmise küsimustes, süstemaatiline töökeskkonna sisekontroll ning riskide ohjamine loovad eelduse kõigi töötajate, sealhulgas potentsiaalsete emade tervisekahjustuste vältimiseks.

Kui riskide hindamine näitab, et töökoha ohuteguri poolt tekitatud tervisekahjustuse võimalus on ebatõenäoline, peaks tööandja sellest riskist siiski naistöötajat informeerima. Samuti peaks tööandja selgitama, mida kavatsetakse täiendavalt teha lapseootel, äsjasünnitanud ja last rinnaga toitvate naiste tervise kaitsmiseks. Riski olemasolu korral töökohal peab tööandja naistöötajale selgitama, kui oluline on kindlaks teha rasedus varajases staadiumis.

Euroopa Nõukogu töötervishoiu ja tööohutuse raamdirektiivis 89/391/EMÜ pööratakse erilist rõhku tervisekahjustuste *ennetamisele*, seega ei ole riskide hindamine ettevõttes ühekordne tegevus, vaid alus süstemaatiliseks sisekontrolliks ja järelevalveks, mis osutub eriti tähtsaks lapseootel töötaja suhtes. Erinevad riskid võivad naist ja loodet mõjutada raseduse erinevates faasides ning kahjustada ema ja last ka pärast sünnitust. Oluline on individuaalne lähenemine ohustatud rasedate, äsjasünnitanute või last imetavate töötajate töötingimustele. Riskide hindamist tuleb korrata siis, kui on toimunud muudatused töötingimustes, -vahendites või kasutatavates kemikaalides.

Arsti nõuanded naisele ja soovitusel tööandjale, vajadusel kirjalik otsus naistöötaja töötingimuste või töökorralduse muutmiseks, peaksid lähtuma konkreetsest töökeskkonnast. Naiste tervise kohta käivaid andmed tuleb pidada rangelt konfidentsiaalsena. Tööandja ei tohi avaldada naise rasedust, kui viimane sellega nõus ei ole.

2 Riskianalüüs

Tööandja peab hindama riske, see tähendab, et ta peab otsustama,

1. milliste ohuteguritega puutub kokku rase, äsjasünnitanud või rinnaga toitev naine antud töökohal?
2. missugune on kokkupuute intensiivsus, iseloom ja kestus?
3. kas ohtu saab kõrvaldada või vähendada?
4. kas naistöötaja tervist võivad mõjutada spetsiifilised riskid?
5. kas töökeskkonna ümberkorraldused on olnud piisavad võimalike terviseriskide vältimiseks või vähendamiseks?

Kui riskianalüüs näitab, et terviserisk töökohal on tõenäone, tuleb naistöötajat sellest informeerida ning talle selgitada, milliseid meetmeid rakendatakse tema ja tulevase lapse tervise kaitseks. Tööandja, töötervishoiuspetsialisti ning töökeskkonnavolinike koostöös töötatakse välja tegevuskava meetmete ja tegevusjuhistega, mida rakendatakse töötajate ohutuse kindlustamiseks. Järelevalvet ning vajadusel viljastumiseas olevate, rasedate, äsjasünnitanud või last rinnaga toitvate naiste tervisekontrolli töökohtadel tuleb teha pidevalt. Kuigi ohud ei tarvitse muutuda, võib ohutegur lootele raseduse erinevates faasides ning ka lapsele kauaaegsel rinnaga toitmisel erinevalt mõjuda. Mõned keemilised ühendid, nagu näiteks plii, orgaanilised lahustid, pestitsiidid ja antimoni ühendid imenduvad ema organismist rinnapiima ning kahjustavad seeläbi last.

Vajadusel peab tööandja rakendama allpool toodud abinõusid:

- töötingimuste ajutine kergendamine või naistöötaja üleviimine kergemale tööle või teisele tööle
- üleviimine päevasele või õhtusele tööle, töökorralduse muutmine s.h tööpäeva lühendamine ja sobivate puhkepauside võimaldamine.

Kui tööandjal ei ole võimalik naistöötajat ajutiselt kergemale või teisele tööle üle viia, peab ta naistöötaja arsti otsuse alusel ja tööinspektori nõusolekul ajutiselt tööst vabastama.

Järgnevalt on esitatud asjaolud, millele tuleb riskianalüüsi läbiviimisel tähelepanu pöörata.

1. Genotüüpi, loodet ja sigimist mõjustavaid ohutegureid on soovitatav klassifitseerida järgmiselt:

I Viljastumiseas naist ohustavad keemilised ained ja ohutegurid

1.1 Genotoksilised ained ja ohutegurid

Benseen, epiklorohüdriid, etüleenoksiid, genotoksilised vähktõveravimid, stüreenoksiid, vinüülkloriid, ioniseeriv kiirgus.

1.2 Sigimisele ohtlikud ained ja ohutegurid

Dibromokloropropan, plii ja tema anorgaanilised ühendid, 2-etoksüetanool, etüleendibromiid, kloropreen, mangaan, 2-metoksüetanool, väävelvesinik, sünteetilised östrogenid ja progesteniit.

II Viljastumise järgselt (raseduse ajal) toimivad keemilised ained ja ohutegurid

1.3 Ained, mille pakendile on märgitud riskilaused R40, R45, R46, R47, R61, R63 või R64.

1.4 Kantserogeensed ained.

1.5 Muud kemikaalid

Anesteesiagaasid, elavhõbe ja selle ühendid, vingugaas (CO), plii, tsütostaatilised ravimid, orgaanilised lahustid, auramiinid, polütsükliilised aromaatsed süsivesinikud kivisöetahas, tõrvas, pigis või suitsus.

1.6 Bioloogilised ohutegurid

Hepatiidiviirus (B,C), herpesviirus, HI-viirus, listeria (*Listeria monocytogenes*), toksoplasma (*Toxoplasma gondii*), punetise-, tuulerõugete, leetri-, mumpsi-, tsütomegaloviirus.

1.7 Füüsikalised ohutegurid - ioniseeriv kiirgus.

2. Töökorralduse muutmise vajadusele viitavad raseduse sümptomid

Sümptom	Ohutegurid töökohal
Hommikune iiveldus	Tööaeg liiga varane, ebapiisavast õhuvahetusest põhjustatud lõhnad (puudulik ventilatsioon).
Seljavalu	Seisev töö, korduvad liigutused, sundasend.
Veenilaiendid, vereringehäired, hemorroidid	Seisev/istuv töö.

Nõrkus, stress	Ületunnitöö, õhtune töö, puhkepauside vähesus, töö intensiivsus ja pinge.
Tasakaaluhäired	Libe põrand, konarlik pinnas, töö kõrgusel.
Sage/pakiline tualeti kasutamise vajadus	Töö laad või iseloom ei võimalda töökohalt lahkuda.
Loote kasvamine	Koordinatsiooni ja liigutuste kiiruse vähenemine, töötamine kitsastes tingimustes, keha painutused.

3. Esmased töökorralduslikud meetmed rasedate töötingimuste parandamiseks

Sümptom	Meetmed
Sage/pakiline tualeti kasutamise vajadus	Tagada sobivad olme- ja hügieeniruumid ning hügieenivahendid.
Loote kasvamine	Tagada sobiv ja mugav kaitseriietus, sobivad töövahendid, piisav ruum töötamiseks, tööliigutused ja töövõtted muuta töötajale sobivamateks.
Väsimine	Tagada koht puhkamiseks lebavas asendis ja regulaarne toitumisvõimalus.

3 Naiste reproduktiivorganeid kahjustavad keemilised ja füüsilised ohutegurid

Tabel nr.1

Ohutegur	Täheldatud tagajärjed	Potentsiaalsed ohustatud töötajad
Tsütostaatikumid (näit. Methotrexat)	Viljakuse vähenemine, raseduse katkemine, väärengud, vastsündinu madal sünnikaal	Tervishoid, farmaatsia
Etüleenglükoolid, 2-etoksüetanool(2EE) ja 2-metoksüetanool (2ME)	Raseduse katkemine	Elektroonikatööstus, pooljuhtidega töötavad töölised
Süsinikdisulfiid (CS ₂)	Menstruaaltsükli häired, raseduse katkemine	Viskoosiidi töötlemine
Elavhõbe (Hg)	Väärengud, raseduse katkemine	Amalgaami tootmine, mõõteriistade parandus, laboritöö, jäätmetöötlus

Ohutegur	Täheldatud tagajärjed	Potentsiaalsed ohustatud töötajad
Ioniseeriv kiirgus (näit. röntgen- ja gamma-kiired)	Viljatus, kromosoomikahjustused, raseduse katkemine, vastsündinu madal sünnikaal ja väärarengud	Tervishoid, aatomielektrijaamad
Orgaanilised lahustid tolueen, ksüleen, alifaatsed süsivesinikud, metüleenkloriid, tetrakloroetüleen, formaliin	Kromosoomikahjustused, raseduse katkemine, väärarengud	Keemia-, kummi- ja jalatsitööstus, maalrid, laboritöötajad
Polüklorobifenüülid (PCB)	Vastsündinul naha ja limaskestade pigmentatsiooni häired, hüperkeratoos, igemete hüperplaasia, koljuluude luustumishäired	Liimide ja lakkide valmistamine
Plii (Pb)	Viljakuse alanemine, raseduse katkemine, loote surm emaülas, vastsündinu neuroloogilised kahjustused	Akude ja patareide valmistamine, kaablitööstus, trükitööstus, maalritööd, jootmine, bensinitööstus
Anesteesiagaasid	Raseduse katkemine, väärarengud	Operatsioonibloki töötajad haiglates

4 Rasedat naist ja loodet ohustavad bioloogilised ohutegurid

Tabel nr.2

Ohutegur	Nakatamise teed	Potentsiaalsed ohustatud töötajad	Täheldatud tagajärg	Ettevaatusabinõud
Hepatiidiviirus B,C (ohurühm 3**)	Kehavedelikud.	Tervishoiutöötajad, politsei- ja päästetöötajad, sotsiaalhoolekande-ja kinnipidamisasutuste töötajad.	Loote nakatamine, väärarengud, vastsündinu madal sünnikaal.	Isikukaitsevahendite kasutamine (kindad), riskirühmade vaksineerimine (hepatiit-B).
HI-viirus (ohurühm 3**)	Kehavedelikud.	Tervishoiutöötajad, politsei- ja päästetöötajad, sotsiaalhoolekande-ja kinnipidamisasutuste töötajad.	Loote nakatamine, väärarengud, vastsündinu madal sünnikaal.	Igakülgsete ettevaatusabinõude rakendamine, kindad.
Tsütomegaloviirus (CMV) (ohurühm 2)	Kokkupuude sülje ja eritistega.	Rasedad, kes töötavad haiglate ja hoolekandeesutuste lasteosakondades ja ei oma immuunsust.	Väärarengud, madal sünnikaal, arenguhäired	Isiklik hügieen (korralik käte pesemine, kindad).
Toksoplasma (Toxoplasma gondii, parasiit, põhjustab toksoplasmoosi, ohurühm 2)	Kokkupuude loomadega (kass, siga, kana). Nakatamine: saastunud käte vahendusel või liha tarvitamine toorelt (või ebapiisav termiline töötlus), raseduse ajal nakatumisel võimalik nakkuse ülekande lootele.	Veterinaarid, farmide töötajad, tapamajade töötajad. NB! Soovitatav on rasedate korduvuuring värske nakkuse avastamiseks ja vajaliku ravi korraldamine.	Raseduse katkemine, loote nakatamine (hepatosplenomegalia, entsefaaliit), väärarengud, madal sünnikaal.	Head hügieeni tavad, käte pesemine, kindad.
Leetriveriirus, punetiseviirus (ohurühm 2)	Piisknakkus.	Tervishoiuasutuste ja hoolekandeesutuste lasteosakondade töötajad.	Vastsündinu madal sünnikaal, väärarengud.	Seropositiivsed* ⁹ töötajad ei ole ohustatud, seronegatiivsete vaksineerimine enne rasedust.
Tuulerõugeteviirus (ohurühm 2)	Piisknakkus.	Tervishoiuasutuste ja hoolekandeesutuste lasteosakondade töötajad.	Vastsündinu madal sünnikaal, väärarengud.	Seronegatiivne töötaja tuleks raseduse ajal üle viia teisele tööle, kui nakatumise oht on suur.
Listeria (Listeria monocytogenes, bakter, põhjustab listerioosi, ohurühm 2)	Levib seedetrakti kaudu. Nakkuse allikaks närilised, ka koduloomad (saastunud piima, liha ja juurviljade söömisel). Raseduse ajal nakatumisel nakkuse ülekande lootele.	Liha- ja piimasaaduste töötajad, farmide töötajad.	Loote nakatamine, raseduse katkemine, surnult sündimine.	Head hügieeni tavad, liha ja piima termiline töötlus, loomadega kokkupuutuvate rasedate üleviimine ajutiselt teisele tööle.
Inimese parvoviirus B19 (ohurühm 2)	Piisknakkus.	Tervishoiuasutuste ja hoolekandeesutuste lasteosakondade töötajad.	Raseduse katkemine, vastsündinu madal sünnikaal, loote vesitõbi..	Nakkuse puhangu ajal rasedate üleviimine teistesse töötingimustesse.

**) Nakkuse oht ainult teatavatel tingimustel, ei levi õhu kaudu.

*) Töötajad, kes on nakkuse läbi põdenud ja omavad immuunsust.

5 Üldülevaade töökeskkonna ohtudest ja nendest põhjustatud riskidest

Tabelis nr. 3 on kirjeldatud töökeskkonna ohtusid ja nendest põhjustatud riske, millesse enamus töötavaid naisi, sealhulgas rasedad, äsjasünnitanud või imetavad naised võivad sattuda.

Tabel nr.3

Oht või ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Vaimselt või füüsiliselt pingeline töö, ebasobiv tööaeg	Füsioloogiliste jm muutuste tõttu naise organismis on naine tundlikum pika tööaja või vahetustega töö suhtes. Suureneva väsimuse tõttu ei ole mõned rasedad naised ja imetavad emad võimelised töötama ebaregulaarse tööajaga, hilises vahetuses ning tegema ületunde. Tööaeg võib mõjutada raseda ja tema sündimata lapse tervist, naise sünnitusjärgset taastumist, imetamisvõimet ning suurendada stressi ja sellest põhjustatud haiguste riski. Muudatuste tõttu organismis ei piisa noortel emadel või rasedatel naistel tavalistest puhkepausidest.	Töö- ja puhkeaja reguleerimine, ajutine üleviimine teisele tööle. Rasedat ei rakendata öötööle.	- Töö ja puhkeaja seadus - Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks - Nõukogu direktiiv 89/391/EMÜ - Nõukogu direktiiv 89/654/EMÜ
Sundasend, loote kasvust tingitud naise keha muutumine	Seisvast või füüsilisest tööst põhjustatud väsimus võib põhjustada raseduse katkemist, enneaegset sünnitust ja lapse madalat sünnikaalu. Ohtlik on töötada kitsastes tööruumides või pultide taga, mida ei saa piisavalt kohandada vastavalt kehamõõtmete suurenemisele, nõrgeneda võivad ka koordinatsioon, liigutuste kiirus, ulatus ja tasakaal. Sellest võivad tekkida nihestus- või venitustraumad.	Korraldada töö nii, et selle intensiivsus vastaks töötaja füüsilistele võimetele ja terviseseisundile; võimaldada regulaarseid puhkepause lamamis- (istumis-) võimalusega; kujundada töökoht ümber vastavalt vajadusele.	
Töötamine kõrgustes	Kukkumise oht.	Rasedad ei tohi töötada kõrgustes.	

Oht või ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eamaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Töötamine üks	Seisundist või tööoludest tingitud erakorralise (arsti-) abi vajadus.	Tagada suhtlemis- või kontaktivõimalus teiste töötajatega, nõustada esmaabiandjat rasedate jälgimiseks ja abistamiseks.	- Töötervishoiu ja tööohutuse seadus - Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks - Nõukogu direktiiv 89/391/EMÜ - Nõukogu direktiiv 89/654/EMÜ
Tööst tingitud stress	Vastuvõtlikkus stressile suureneb hormonaalsete, füsioloogiliste ja psühholoogiliste muutuste, võimaliku materiaalse ja emotsionaalse ebakindluse tõttu; raskustest töö ja perekonnaelu korralduses; töövägivallast, kõrgendatud murest raseduse kulgemise ja sünnituse pärast; murest töökoha säilimise pärast, mis kõik võib põhjustada iseeneslikku aborti, enneaegset sünnitust, alakaalulise lapse sündi, rinnaga toitmise võime häirumist.	Töötingimuste või tööaja kohaldamine töötaja võimetele, kollektiivi toetav suhtumine.	
Seisev töö	Kõrgenenud vererõhk, kõhu - ja vaagnaveenide kokkusurumine seismisel soodustavad perifeerset verepaisu. Enneaegse sünnituse oht.	Puhkepauside tegemine istumis- või lamamisvõimalusega.	
Istuv töö	Rasedusest tingitud muudatused vere koagulatsioonis ja vaagnaveenide mehhaaniline kokkusurumine emaka poolt kujutavad endast suurt tromboosi ja emboolia riski. Istuv töö suurendab märkimisväärselt vedeliku hulka jalaveenides, mille tõttu võivad tekkida valud ja tursed. Kõhuümbermõõdu suurenemisest tingitud skolioosi süvenemine võib põhjustada valu selja nimmepiirkonnas, mis võib ühes asendis pikka aega püsivil intensiivistuda.	Vaheldada istuv töö teiste tegevustega, võimaldada puhkepause lamamiseks.	

Oht või ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Puhkepauside ja teiste rahulolu põhjustavate tingimuste vähesus	Rasedatel ja äsjasünnitanud naistel tekib töötades kergesti väsimus, eriti pingelise töö puhul. Puhkusevajadus on nii füüsiline kui vaimne. Hoiduda tuleks suitsetamisest, sest tubakasuits on üks vähiriski põhjustajatest, passiivne suitsetamine (viibimine suitsetavate inimeste hulgas) võib kahjustada loodet.	Teha töös puhkepause, istuda või lamada. Suitsetamise koht peab asuma tööruumidest eraldi.	- Töötervishoiu ja tööohutuse seadus - Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks - Nõukogu direktiiv 89/391/EMÜ - Nõukogu direktiiv 89/654/EMÜ
Ebapiisavad isikliku hügieeni tingimused	Tualettruumide vähesus ja ebapiisav varustus isikliku hügieeni vahenditega suurendavad riski infektsioonidele ja neeruhaigustele. Rõhu tõttu põiele ja teistest rasedusega seotud muutustest tingituna peavad rasedad tualetis käima tihedamini kui tavaliselt. Imetavatel naistel võib olla sama vajadus rinnapiima hulga suurendamiseks joodud vedeliku tõttu.	Töökorralduslikud meetmed, et rasedad saaksid töökohalt lahkuda vastavalt vajadusele ilma ette teatamata, ajutiste muudatuste tegemine tööülesannetes. Sobivate isikliku hügieeni vajaduste tagamine.	sama
Ebaregulaarne toitumine	Piisav ja õige toitumine ning vedeliku (eriti puhta joogivee) tarbimine on raseda, noore ema ja lapse tervise seisukohast oluline. Tingituna hormonaalsetest ja füsioloogilistest muutustest vajab naine tihedamini söögipause, joogivett ning kerget värskendust.	Äsjasünnitanud naiste ja rasedate erivajadused söömiseks ja värskenduspausideks tuleks kooskõlastada töö esmase juhiga.	sama
Puhkeruumi puudumine	Imetavatel emadel on vajadus toita last või välja lüpsa rinnapiima segamatult eraldi ruumis. Lapse imetamist tuleb soodustada, sest imetamine aitab kaitsta ema kasvajate vastu ning annab lapsele immuunsuse teatud lastehaiguste suhtes.	Puhkeruumi või eraldi asuva ruumi olemasolu, milles oleks vajalik sisustus: lamamis-/istumiskoht, laud, külmkapp väljalüpsitud piima hoidmiseks, vahendid pudelite pesemiseks, steriliseerimiseks ja hoidmiseks. Aja võimaldamine ilma palga ja muude soodustuste vähenemise ja karistuse hirmuta, et välja lüpsa rinnapiima või imetada last.	sama

Riskide teadvustamine on küllalt keeruline ning spetsiifiline ülesanne, kus töötajate informeeritus ja kaasamine mängivad kahtlemata väga suurt osa. See on protsess, mis hõlmab vajaliku info hankimist, riskide hindamise oskust ning põhjendatud otsuste tegemist ohutuks tööks; protsess, kus saadav informatsioon ning otsuste tegemine pidevalt vastastikku teineteist mõjutavad. Eesmärk on anda töötajatele täielik arusaamine riskidest, et nad saaksid teadlikult otsustada oma tegevuse üle.

Riskide teadvustamise juures on väga oluline osa riskianalüüsil, mis tähendab inimestele potentsiaalsete kahjulike mõjude või olukordade selgitamist ning iseloomustamist. Eriti oluline on see raseduse ajal, kui naistöötaja on teatud kindla aja jooksul eriti vastuvõtlik kahjulikele mõjudele ja vastutab terve lapse sündimise eest. Erinevates riikides on koostatud juhendmaterjale reproduktiivorganeid kahjustavate ohutegurite hindamiskriteeriumite valikuks ja töötatud neile välja klassifikatsioone. Nii on olemas näiteks Põhjamaade ettepanekud toksikantide klassifitseerimiseks ja märgistamiseks (Nordic Criteria, 1992), Euroopa Ühenduse klassifikatsioon reproduktiivorganeid kahjustavatele toksikantidele jm.

Ettevõttes tuleks põhitähelepanu pöörata kahjulike mõjude ennetamisega seotud tegevusele kogu töötajaskonna suhtes, s.t nii naiste kui meeste reproduktiivorganeid kahjustavate ohutegurite mõju vähendamiseks. Näiteks, lisaks kemikaalide lubatud piirnormide ja tegelike sisalduste võrdlemisele töökeskkonnas, tuleks kindlasti eraldi vaatluse alla võtta ka nende võimalik spetsiifiline mõju reproduktiivorganitele.

Töökeskkonna ohutus ettevõttes tuleb tagada kehtiva seadusandluse järgimise, töökoha hea planeerimise, töökeskkonna sisekontrolli ja töötajate tervisekontrolliga. Kuigi rasedate töötajate tervise kaitsmiseks on välja töötatud eraldi nõuded, peaksid ennetuslikud meetmed töökeskkonnas siiski olema suunatud kõigi töötajate ohutu töö tagamiseks ja terviseriskide vältimiseks.

6 Töökeskkonna riskide hindamine spetsiifiliste ohtude põhjal

Rasedus on dünaamiline protsess, see seisneb pidevas muutuses ning sellest tulenevalt talub organism koormusi eri faasides erinevalt. Naistöötajal peaks olema võimalus arutada oma otsese juhiga töö organiseerimise vajadust vastavalt tema füüsiliste võimete muutumisele. Enamasti on naistel vajadused raseduse ajal samalaadsed, kuid võivad siiski sõltuda individuaalsest tundlikkusest, tervise seisundist ning kohanemisvõimest.

Töötingimustel on väga suur tähtsus rasedate ja äsjasünnitanud naiste tervisele, haiguste ennetamisele ja töötaja heaolule. Tööandja esmane kohustus on ohutegurite väljaselgitamine ning töötaja teavitamine riskidest ja nendega seotud tervisekahjustuste vältimisest. Ohutegurite väljaselgitamisel tuleb kindlasti uurida nende koosmõju võimalust ja riski suurust. Vajadusel tuleb viia läbi täiendavad ohutegurite parameetrite mõõdistused.

Töökeskkonna mõõdistusi viivad läbi Eesti Akrediteerimiskeskuse tunnistust omavad katselaborid.

Allpooltoodud tabelites tuakse täpsemalt välja töökeskkonnas esinevatest põhilistest ohuteguritest põhjustatud riskid ning riskide vähendamise võimalused.

6.1 Füüsilised ohutegurid

Käsitletakse füüsilisi ohutegureid, mis võivad põhjustada lootekahjustusi või iseeneslikku aborti.

Tabelis esitatud meetmed riski vähendamiseks on soovituslikud. Tööandja võib riskide vähendamiseks või kõrvaldamiseks rakendatavaid meetmeid ise valida, kuid need peavad olema vastavuses kehtiva seadusandlusega

Töökeskonna füüsikalised ohutegurid

Tabel nr.4

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Löögid, vibratsioon, töö seistes või pidevalt kõndides.	Ootamatu löök vastu keha või madalsageduslik vibratsioon ning liigne liikumine võivad suurendada raseduse katkemise ohtu. Pikaajaline kokkupuutumine vibratsiooniga tervele kehale võib suurendada enneaegset sünnitust ja madala sünnikaaluga lapse sündi.	Töökorralduslike abinõude rakendamine rasedate ja hiljuti sünnitanud naiste töös, et nad ei puutuks kokku vibratsiooniga (eriti madalsagedusliku vibratsiooniga) ja et välistatud oleks löökidest või põrutustest põhjustatud trauma oht.	<ul style="list-style-type: none"> - Töötervishoiu ja tööohutuse seadus - Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks - Töökeskonna füüsikaliste ohutegurite piirnormid ja ohutegurite parameetrite mõõtmise kord - Nõukogu direktiiv 89/391/EMÜ - Komisjoni direktiiv 96/94/EÜ - ISO 2631-1:1997(E); - ISO/DIN 5349,1982 – vibratsioon töökeskonnas
Müra	Pikaajaline viibimine müras võib põhjustada vererõhu tõusu ja üldist väsimist. Katsed on näidanud, et raseda pikaajaline viibimine müra keskkonnas põhjustab lootel kuulmiskahjustuse teket.	Rasedad ja äsjasünnitanud naised ei tohi töötada keskkonnas, kus müra tase on lubatud normidest kõrgem. Naistöötajat kaitsvad isikukaitsevahendid ei kaitse loodet kahjustuste eest.	<ul style="list-style-type: none"> - Nõukogu direktiiv 86/188/EMÜ - EVS EN ISO 9641 - EVS EN ISO 11203 - EVS EN ISO 11303 - ISO 1999:1990
Radioaktiivne kiirgus	Radioaktiivne kiirgus kahjustab loodet ning rasedat naist. Kui imetav naine puutub tööl kokku radioaktiivsete vedelike või tolmu-ga, võib see imenduda ema naha kaudu ja ohustada last. Samuti on loote kahjustuse oht platsenta kaudu, kui ema on sisse hinganud saastunud tolmu või on radioaktiivsed ained sattunud organismi seedetrakti kaudu.	Töökorralduslikud meetmed peavad olema suunatud sellele, et naised oleks kaitstud kokkupuute eest radioaktiivse kiirgusega. Aastane ekvivalentdoos ei tohi ületada 1 mSv kogu ülejäänud raseduse ajal tingimusel, et oleks välistatud loote kiirguskahjustus. Viie aasta keskmine efektiivdoos, millega töötajad võivad kokku puutuda, ei tohi olla suurem kui 20 mSv aastas ning ei tohi ületada 50 mSv ühelgi aastal.	<ul style="list-style-type: none"> - Kiirgusseadus - Nõukogu direktiiv 96/29/ EMÜ - Nõukogu direktiiv 97/43/ EMÜ
Mitteioniseeriv elektromagnetiline kiirgus	Otsest riski lootele ei ole teada, kuid potentsiaalse ohu tõttu võiks vältida tööd, kus esineb elektromagnetiline kiirgus (lühilaineteraapia, plastmasskeevitus jm).	Viia miinimumini kokkupuude elektromagnetilise kiirgusega.	

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Kõrged/madalad temperatuurid	Rasedad on tundlikud kõrgete temperatuuride suhtes, nad võivad minestada ning on vastuvõtlikud kuumast tingitud stressile. Kuumusest põhjustatud organismi veetustumine võib mõjutada rinnaga toitmist. Ka töötamine madalatel temperatuuridel võib mõjuda kahjulikult nii rasedale kui lootele.	Korraldada töö nii, et rasedad ei viibi pikaajaliselt kõrge või madala temperatuuri tingimustes.	- ISO 7726 – soojusliku mugavuse tingimused - Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks
Kõrgrõhu tingimused, barokambrid	Kõrgrõhu tingimustes on õhuemboolia tekkimise oht vereringes, mis võib kahjustada loodet. Ka hiljutisünnitanud naistel on õhuemboolia tekkimise risk suurem.	Rasedad naised ei tohi töötada kõrgrõhu tingimustes. Rasedatelt töötajatelt ei tohiks nõuda sukeldumist ja töötamist vee all.	- Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks

6.2 Bioloogilised ohutegurid

Vabariigi Valitsuse määrus “ Bioloogilistest ohuteguritest mõjutatud töökeskkonna töötervishoiu ja tööohutuse nõuded” (RT I 2000, 38, 234) , lähtudes Euroopa Nõukogu direktiivist 90/679/EMÜ, jagab bioloogilised ohutegurid 4 ohurühma:

- 1 - teadaolevalt ei põhjusta inimese haigestumist;
- 2 - võivad põhjustada inimese haigestumist ning seetõttu ohustavad töötaja tervist, kuid ei põhjusta nakkusohtu elanikkonnale, nende vastu on olemas tõhusaid ennetus- ja ravivahendeid;
- 3 - võivad põhjustada inimese rasket haigestumist, seetõttu ohustavad tõsiselt töötaja tervist, võivad põhjustada nakkusohtu elanikkonnale, kuid nende vastu on olemas tõhusad ennetus- ja ravivahendid;
- 4 - põhjustavad inimese rasket haigestumist, seetõttu ohustavad tõsiselt töötaja tervist ning võivad põhjustada nakkusohtu elanikkonnale, nende vastu tõhusad ennetus- ja ravivahendid puuduvad.

Kõikide tööde puhul, kus esineb kokkupuude bioloogiliste ohuteguritega, peab tööandja töökeskkonna riskianalüüsi käigus kindlaks määrama töötaja nakatumisohu laadi, suuruse ja kestuse, sellest tulenevalt hindama riski töötaja tervisele ning võtma tarvitusele vajalikud ennetusabinõud. Tööandja peab tagama töötajatele piisava väljaõppe. Töötajat peab teavitama ja juhendama kõigest sellest, mis puudutab töökeskkonna terviseriske, ettevaatusabinõudest bioloogiliste ohutegurite mõjust hoidumiseks, hügieeninõuetest, isikukaitsevahendite kasutamisest ja tegutsemisest õnnetuse korral.

Allpool toodud tabelis nr.5 esitatud meetmed riski vähendamiseks on soovituslikud. Tööandja võib ise valida rakendatavaid meetmeid, kuid need peavad olema vastavuses kehtiva seadusandlusega.

Töökeskonna bioloogilised ohutegurid

Tabel nr. 5

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Ohutegurid, mis kuuluvad 2., 3. või 4.ohurühma	Raseda nakatumine selle grupi bioloogiliste ohuteguritega võib kahjustada loodet. Oht võib kanduda platsenta kaudu, sünnitusel või pärast seda, näiteks imetamisel ema ja lapse vahelise tiheda füüsilise kontakti kaudu. Riski põhjustavad: hepatiidiviirus (B,C), HI-viirus, herpesviirus, tuberkuloosi mükobakter, tuulerõugeteviirus, tüüfuse bakter. Enamikele töötajatele pole risk töökohal suurem kui kogu ühiskonnas, kuid teatud tegevusaladel on infektsiooni oht suur.	Tähtis on teada bioloogilise ohuteguri iseloomu ja nakkuse levikuteed, võimalusi ja samuti kontrolli meetmeid nakkuse vältimiseks. Tähtis on järgida isikliku hügieeni reegleid. Raseduse algstaadiumis on vaktsineerimine vastunäidustatud, seega kui nakkuse oht on suur, tuleks rasedatel nende ohuteguritega kokkupuudet vältida. Töötaja tuleks võimalusel viia teisele tööle või vabastada ajutiselt tööst. Ohustatud ei ole need, kes on omandanud immuunsuse haiguse läbipõdemise või vaktsineerimise järgselt.	- Bioloogilistest ohuteguritest mõjutatud töökeskonna töötervishoiu ja tööohutuse nõuded - Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks - Nõukogu direktiiv 96/94/EMÜ
Ohutegurid, mis põhjustavad iseeneslikku aborti või loote füüsilist ja neuroloogilist kahjustust. Kuuluvad ohurühma 2, 3 ja 4	Punetiseviirus ja toksoplasma võivad kahjustada loodet kuid ka tsütomegaloviirus (laialt leviv) ja lamba flaviviirushaiguse viirus.	Tähtis on teada bioloogilise ohuteguri iseloomu ja nakkuse leviku võimalusi samuti kontrollimeetmeid. Tuleb järgida isikliku hügieeni reegleid. Raseduse algstaadiumis on vaktsineerimine vastunäidustatud. Kui nakkuse oht on suur, tuleks rasedatel nende ohuteguritega kokkupuudet vältida, välja arvatud juhul, kui rase on antud ohuteguri suhtes immuunne. Rasedal on keelatud teha töid punetistesse või toksoplasmoosi nakatumise ohu korral, kui on teada, et töötajal puudub immuunsus.	sama

6.3 Keemilised ohutegurid

Kemikaalid võivad siseneda inimese organismi mitmeti: sissehingamisel, allaneelamisel, läbi naha tungimisel või naha kaudu absorbeerumisel.

Kemikaalide käitlemise kord ning ohutusnõuded on kehtestatud allpooltoodud seadusandlike aktidega:

1. Kemikaaliseadus, 1998 (RTI 1998,47,697)
2. Ohtlike kemikaalide ja neid sisaldavate materjalide kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded, Vabariigi Valitsuse määrus nr.105, 20.03.2001 (RTI 2001,30,166)
3. Ohtlike ainete loetelu, Sotsiaalministri määrus nr. 59 30.11.1998 (RTL 1999,39,508)
4. Töökeskkonna keemiliste ohutegurite piirnormid, Vabariigi Valitsuse määrus nr. 293 18.09.2001 (RTI 2001,77,293)
5. Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise kord, Sotsiaalministri määrus nr. 37 26.05.2000 (RTL 2000,78,1184).

Järgnevalt on toodud määruse nr. 37 lisade nr. 5 ja 6 R- ja S- lausete nimestikud:

Sotsiaalministri 26. mai 2000.a määruse nr 37
«Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise kord»

Lisa nr.5

RISKILAUSED (R-LAUSED)

- R1 Plahvatusohtlik kuivana
- R2 Plahvatusohtlik löögi, hõõrdumise, tule või muu süttimisallika toimel
- R3 Eriti plahvatusohtlik löögi, hõõrdumise, tule või muu süttimisallika toimel
- R4 Moodustab väga plahvatusohtlikke metalliühendeid
- R5 Kuumenemine võib põhjustada plahvatuse

- R6 Plahvatusohtlik õhuga kokkupuutel või kokkupuuteta
- R7 Võib põhjustada tulekahju
- R8 Kokkupuutel süttiva ainega võib põhjustada tulekahju
- R9 Plahvatusohtlik segatult süttiva ainega
- R10 Tuleohtlik
- R11 Väga tuleohtlik
- R12 Eriti tuleohtlik
- R13 Eriti tuleohtlik vedelgaas
- R14 Reageerib ägedalt veega
- R15 Kokkupuutel veega eraldub väga tuleohtlik gaas
- R16 Plahvatusohtlik segatult oksüdeerivate ainetega
- R17 Isesüttiv õhu käes
- R18 Kasutamisel võib moodustuda tule-/plahvatusohtlik auru-õhu segu
- R19 Võib moodustada plahvatusohtlikke peroksiide
- R20 Kahjulik sissehingamisel
- R21 Kahjulik nahale sattumisel
- R22 Kahjulik allaneelamisel
- R23 MürGINE sissehingamisel
- R24 MürGINE nahale sattumisel
- R25 MürGINE allaneelamisel
- R26 Väga mürGINE sissehingamisel
- R27 Väga mürGINE nahale sattumisel
- R28 Väga mürGINE allaneelamisel
- R29 Kokkupuutel veega eraldub mürGINE gaas
- R30 Kasutamisel võib muutuda väga tuleohtlikuks
- R31 Kokkupuutel hapetega eraldub mürGINE gaas
- R32 Kokkupuutel hapetega eraldub väga mürGINE gaas
- R33 Kumulatiivse toime oht
- R34 Põhjustab söövitust
- R35 Põhjustab tugevat söövitust
- R36 Ärritab silmi
- R37 Ärritab hingamiselundeid
- R38 Ärritab nahka
- R39 Väga tõsiste pöördumatute tervisekahjustuste oht
- R40 Võib põhjustada pöördumatuid tervisekahjustusi
- R41 Silmade kahjustamise tõsine oht
- R42 Sissehingamisel võib põhjustada ülitundlikkust (allergiat)
- R43 Nahale sattudes võib põhjustada ülitundlikkust (allergiat)
- R44 Plahvatusohtlik kuumutamisel kinnises mahutis
- R45 Võib põhjustada vähktõbe

- R46 Võib põhjustada pärilikke kahjustusi
- R47 Võib põhjustada loote kahjustusi
- R48 Pikaajalisel toimel tõsise tervisekahjustuse oht
- R49 Sissehingamisel võib põhjustada vähktõbe
- R50 Väga mürgine veeorganismidele
- R51 Mürgine veeorganismidele
- R52 Kahjulik veeorganismidele
- R53 Võib avaldada pikaajalist veekeskkonda kahjustavat toimet
- R54 Mürgine taimedele
- R55 Mürgine loomadele
- R56 Mürgine mullaorganismidele
- R57 Mürgine mesilastele
- R58 Võib avaldada pikaajalist keskkonda kahjustavat toimet
- R59 Ohtlik osoonikihile
- R60 Võib kahjustada sigivust
- R61 Võib kahjustada loodet
- R62 Võimalik sigivuse kahjustamise oht
- R63 Võimalik loote kahjustamise oht
- R64 Võib olla ohtlik imikule rinnapiima kaudu
- R65 Allaneelamisel võib põhjustada kopsukahjustusi
- R66 Korduv toime võib põhjustada naha kuivust või lõhenemist
- R67 Aurud võivad põhjustada uimasust ja peapööritust

RISKI ÜHENDLAUSED

- R14/15 Reageerib ägedalt veega, eraldades väga tuleohtlikku gaasi
- R15/29 Kokkupuutel veega eraldub mürgine, väga tuleohtlik gaas
- R20/21 Kahjulik sissehingamisel ja nahale sattumisel
- R20/22 Kahjulik sissehingamisel ja allaneelamisel
- R20/21/22 Kahjulik sissehingamisel, nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R21/22 Kahjulik nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R23/24 Mürgine sissehingamisel ja nahale sattumisel
- R23/25 Mürgine sissehingamisel ja allaneelamisel
- R23/24/25 Mürgine sissehingamisel, nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R24/25 Mürgine nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R26/27 Väga mürgine sissehingamisel ja nahale sattumisel
- R26/28 Väga mürgine sissehingamisel ja allaneelamisel
- R26/27/28 Väga mürgine sissehingamisel, nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R27/28 Väga mürgine nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R36/37 Ärritab silmi ja hingamiselundeid
- R36/38 Ärritab silmi ja nahka
- R36/37/38 Ärritab silmi, hingamiselundeid ja nahka

- R37/38 Ärritab hingamiselundeid ja nahka
- R39/23 Mürgine: väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht sissehingamisel
- R39/24 Mürgine: väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht nahale sattumisel
- R39/25 Mürgine: väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht allaneelamisel
- R39/23 Mürgine: väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht sissehingamisel ja nahale sattumisel
- R39/23/25 Mürgine: väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht sissehingamisel ja allaneelamisel
- R39/24/25 Mürgine: väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R39/23/24/25 Mürgine: väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht sissehingamisel, nahale sattumisel ja allaneelamisel
- R39/26 Väga mürgine: sissehingamisel väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht
- R39/27 Väga mürgine: nahale sattumisel väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht
- R39/28 Väga mürgine: allaneelamisel väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht
- R39/26/27 Väga mürgine: sissehingamisel ja nahale sattumisel väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht
- R39/26/28 Väga mürgine: sissehingamisel ja allaneelamisel väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht
- R39/27/28 Väga mürgine: nahale sattumisel ja allaneelamisel väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht
- R39/26/27/28 Väga mürgine: sissehingamisel, nahale sattumisel ja allaneelamisel väga tõsiste pöördumatute kahjustuste oht
- R40/20 Kahjulik: sissehingamisel pöördumatute kahjustuste oht
- R40/21 Kahjulik: nahale sattumisel pöördumatute kahjustuste oht
- R40/22 Kahjulik: allaneelamisel pöördumatute kahjustuste oht
- R40/20/21 Kahjulik: sissehingamisel ja nahale sattumisel pöördumatute kahjustuste oht
- R40/20/22 Kahjulik: sissehingamisel ja allaneelamisel pöördumatute kahjustuste oht
- R40/21/22 Kahjulik: nahale sattumisel ja allaneelamisel pöördumatute kahjustuste oht
- R40/20/21/22 Kahjulik: sissehingamisel, nahale sattumisel ja allaneelamisel pöördumatute kahjustuste oht
- R42/43 Sissehingamisel ja nahale sattumisel võib põhjustada ülitundlikkust (allergiat)
- R48/20 Kahjulik: pikaajalisel sissehingamisel tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/21 Kahjulik: pikaajalisel nahale sattumisel tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/22 Kahjulik: korduval allaneelamisel pika aja jooksul tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/20/21 Kahjulik: pikaajalisel sissehingamisel ja nahale sattumisel tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/21/22 Kahjulik: pikaajalisel nahale sattumisel ja allaneelamisel tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/20/21/22 Kahjulik: sissehingamisel, nahale sattumisel ja korduval allaneelamisel pika aja jooksul tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/20/22 Kahjulik: sissehingamisel ja korduval allaneelamisel pika aja jooksul tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/23 Mürgine: pikaajalisel sissehingamisel tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/24 Mürgine: pikaajalisel nahale sattumisel tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/25 Mürgine: korduval allaneelamisel pika aja jooksul tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/23/24 Mürgine: pikaajalisel sissehingamisel ja nahale sattumisel tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/23/25 Mürgine: sissehingamisel ja korduval allaneelamisel pika aja jooksul tõsise tervisekahjustuse oht
- R48/24/25 Mürgine: nahale sattumisel ja korduval allaneelamisel pika aja jooksul tõsise tervisekahjustuse oht

- R48/23/24/25 Mürgine: sissehingamisel, nahale sattumisel ja korduval allaneelamisel pika aja jooksul tõsise tervisekahjustuse oht
- R50/53 Väga mürgine veeorganismidele, võib põhjustada pikaajalist veekeskkonda kahjustavat toimet
- R51/53 Mürgine veeorganismidele, võib põhjustada pikaajalist veekeskkonda kahjustavat toimet
- R52/53 Kahjulik veeorganismidele, võib põhjustada pikaajalist veekeskkonda kahjustavat toimet

Sotsiaalministri 26. mai 2000. a määruse nr 37
«Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise kord»

Lisa nr.6

OHUTUSLAUSED (S-LAUSED)

- S1 Hoida lukustatud kapis
- S2 Hoida lastele kättesaamatult
- S3 Hoida jahedas
- S4 Mitte hoida eluruumides
- S5 Hoida sisu ... all (sobiva vedeliku määrab valmistaja või importija)
- S6 Hoida ... all (inertgaasi määrab valmistaja või importija)
- S7 Hoida pakend tihedalt suletuna
- S8 Hoida kuivana
- S9 Hoida hästi ventileeritavas kohas
- S10 -')
- S11 -')
- S12 Mitte hoida hermeetiliselt suletud pakendis
- S13 Hoida eemal toiduainest, joogist ja loomasöödast
- S14 Hoida eraldi ... (kokkusobimatud kemikaalid määrab valmistaja või importija)
- S15 Hoida eemal soojusallikast
- S16 Hoida eemal süttimisallikast – Mitte suitsetada!
- S17 Hoida eemal süttivatest ainetest
- S18 Käidelda ja avada pakend ettevaatlikult
- S19 -')
- S20 Käitlemisel söömine ja joomine keelatud
- S21 Käitlemisel suitsetamine keelatud
- S22 Vältida tolmu sissehingamist
- S23 Vältida gaasi/suitsu/auru/udu (sobiva mõiste määrab valmistaja või importija) sissehingamist
- S24 Vältida nahale sattumist
- S25 Vältida silma sattumist
- S26 Silma sattumisel loputada kohe rohke veega ja pöörduda arsti poole

- S27 Võtta kohe seljast saastunud riietus
- S28 Nahale sattumisel pesta kohe rohke ... (kemikaali määrab valmistaja või importija)
- S29 Mitte valada kanalisatsiooni
- S30 Kemikaalile vett mitte lisada
- S31 -')
- S32 -')
- S33 Vältida staatilise elektrilaengu teket
- S34 -')
- S35 Kemikaal ja pakend tuleb jäätmetena hävitada ohutult
- S36 Kanda sobivat kaitseriietust
- S37 Kanda sobivaid kaitsekindaid
- S38 Ebapiisava ventilatsiooni korral kanda asjakohast hingamisteede kaitsevahendit/maski
- S39 Kanda silmade või näokaitset
- S40 Kemikaaliga saastunud pindade ja esemete puhastamiseks kasuta ... (määrab valmistaja või importija)
- S41 Tulekahju ja/või plahvatuse korral vältida suitsu sissehingamist
- S42 Suitsutamisel/gaseerimisel/piserdamisel kanda sobivat hingamiselundite kaitsevahendit/maski vastavalt valmistaja või importija juhisele
- S43 Tulekahju korral kasutada ... (näidata täpne tule kustutamise viis, kustutusvahendi tüüp. Kui vesi suurendab ohtu, lisada: ... Vett mitte kasutada!)
- S44 Halva enesetunde korral pöörduda arsti poole (võimaluse korral näidata talle pakendit või etiketti)
- S45 Õnnetusjuhtumi või halva enesetunde korral pöörduda arsti poole (võimaluse korral näidata talle pakendit või etiketti)
- S46 Kemikaali allaneelamise korral pöörduda viivitamatult arsti poole ja näidata talle kemikaali pakendit või etiketti
- S47 Hoida temperatuuril mitte üle ...°C (määrab valmistaja või importija)
- S48 Hoida niisutatult ... (sobiva kemikaali määrab valmistaja või importija)
- S49 Hoida ainult originaalpakendis
- S50 Mitte kokku segada ... (sobimatu kemikaali määrab valmistaja või importija)
- S51 Käidelda hästiventileeritavas kohas
- S52 Mitte käidelda suletud ruumis laiadel pindadel
- S53 Ohutu kasutamise tagamiseks tutvuda enne käitlemist kasutusjuhendiga
- S54 Enne juhtimist veepuhastusseadmesse hankida luba kohalikult keskkonnainspeksioonilt
- S55 Enne kanalisatsiooni või veekeskonda juhtimist puhastada, kasutades parimat kättesaadavat tehnilist menetlust
- S56 Kemikaal ja selle pakend tuleb viia ohtlike jäätmete kogumispunkti
- S57 Keskkonnasaaste vältimiseks kasutada sobivat pakendit
- S58 Kahjutustada kui ohtlikud jäätmed
- S59 Hankida valmistajalt teave kemikaali taaskasutamise või ringlussevõtu kohta
- S60 Kemikaal ja/või selle pakend kõrvaldada kui ohtlikud jäätmed
- S61 Vältida kemikaali sattumist keskkonda. Tutvuda erinõuetega/ohutuskaardiga

- S62 Kemikaali allaneelamisel mitte esile kutsuda oksendamist, pöörduda viivitamatult arsti poole ja näidata kas pakendit või etiketti
- S63 Kemikaali sissehingamisel minna värske õhu kätte ja heita pikali
- S64 Allaneelamisel loputada suud veega (kui isik on teadvusel)
- ') *Lause määramata*

OHUTUSE ÜHENDLAUSED

- S1/2 Hoida lukustatud kapis lastele kättesaamatult
- S3/7 Hoida pakend tihedalt suletuna jahedas kohas
- S3/9 Hoida jahedas hästi ventileeritavas kohas
- S3/9/14 Hoida jahedas hästi ventileeritavas kohas eraldi ... (kokkusobimatud kemikaalid määrab valmistaja või importija)
- S3/9/14/49 Hoida ainult originaalpakendis jahedas, hästi ventileeritavas kohas eraldi (kokkusobimatud kemikaalid määrab valmistaja või importija)
- S3/9/49 Hoida ainult originaalpakendis jahedas, hästi ventileeritavas kohas
- S3/14 Hoida jahedas eraldi ... (kokkusobimatud kemikaalid määrab valmistaja või importija)
- S7/8 Hoida pakend tihedalt suletuna ja kuivana
- S7/9 Hoida pakend tihedalt suletuna hästi ventileeritavas kohas
- S7/47 Hoida pakend tihedalt suletuna temperatuuril mitte üle ...°C (määrab valmistaja või importija)
- S20/21 Käitlemise ajal söömine, joomine ja suitsetamine keelatud
- S24/25 Vältida kemikaali sattumist nahale ja silma
- S27/28 Võtta kohe seljast saastunud riietus ja nahale sattumisel pesta kohe rohke ... (kemikaali määrab valmistaja või importija)
- S29/35 Mitte valada kanalisatsiooni, kemikaal ja pakend tuleb hävitada ohutult
- S29/56 Mitte valada kanalisatsiooni. Kemikaal ja tema pakend tuleb viia ohtlike jäätmete kogumispunkti
- S36/37 Kanda sobivat kaitseriietust ja -kindaid
- S36/37/39 Kanda sobivat kaitseriietust, -kindaid ja silmade või näokaitset
- S36/39 Kanda sobivat kaitseriietust ja silmade või näokaitset
- S37/39 Kanda sobivaid kaitsekindaid ja silmade või näokaitset
- S47/49 Hoida ainult originaalpakendis, temperatuuril mitte üle ...°C (määrab valmistaja või importija)

Tabelis nr.6 on esitatud näited keemilistest ohuteguritest, mis võivad kahjustada raseda ja loote tervist. Kui töö on seotud kemikaalidega, tuleb arvestada kemikaali ohutuskaardil toodud riski- ja ohutuslausete nõuetega.

Meetmed riski vähendamiseks on soovituslikud. Tööandja võib ise valida rakendatavaid meetmeid, mis on kooskõlas kehtiva seadusandlusega.

Töökeskonna keemilised ohutegurid

Tabel nr. 6

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Keemilised ained riskimärgistusega R40, R45, R46, R49, R61, R63, R64	Märgistusele vastavad riskid: R40: võimalik on pöördumatu mõju R45: võib põhjustada vähki R46: võib põhjustada päritavaid geneetilisi kahjustusi R49: võib põhjustada vähki sissehingamisel R61: võib kahjustada loodet R63: võimaliku kahjustuse risk lootele R64: võib kahjustada rinnaga toidetavat last. Riski hindamisega töökohal selgitatakse välja tegelik terviserisk töötajale, mis sõltub kokkupuuteajast ja ainete kontsentratsioonist.	Töökohtadel, kus töötatakse ohtlike kemikaalidega, tuleb teha kemikaalide riskide hindamine ning töötajatele tervisekontroll. Kui riski ei ole võimalik ära hoida, saab kokkupuudet vältida tehniliste meetmete rakendamisega, töö hea korraldamisega ning isikukaitsevahendite kasutamisega. Isikukaitsevahendeid võib kasutada sekundaarse kaitsena koos teiste kasutatavate meetmetega siis, kui kõik muud meetmed on rakendatud, kuid need üksinda ei taga piisavat kaitset. Ohtlikud kemikaalid tuleks võimalusel asendada vähem ohtlikega.	- Töökeskonna keemiliste ohutegurite piirnormid - Kantserogeensete ja mutageensete ainete kasutamisel esitatavad nõuded töökohal - Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise kord - Isikukaitsevahendite valimise ja kasutamise kord - Nõukogu direktiiv 98/24/EMÜ - Nõukogu direktiiv 1999/45/EMÜ - Nõukogu direktiiv 91/155/EMÜ - Komisjoni direktiiv 93/112/EMÜ
		Valmististe koostis peab olema teada. Riske hinnatakse koostisainete riskide järgi vastavalt kemikaalide ohutuskardi infole.	- Nõukogu direktiiv 1999/45/EMÜ
Antimitootilised (tsütotoksilised) ravimid	Pikaajalisel kasutusel tekitavad ravimid kahjustusi sperma ja munarakkude geneetilises informatsioonis. Mõned võivad põhjustada vähki. Toime organismile on põhjustatud sissehingamisest või naha kaudu imendumisest.	Lubatud piirkontsentratsioonid ei ole teada, kasutamist tuleks vältida. Naised peaks olema informeeritud ravimite reproduktiivsust kahjustavast ohust.	- Nõukogu direktiiv 90/394/EMÜ - Nõukogu direktiiv 1999/38/EÜ
Teadaolevad ohtlikud naha kaudu imenduvad keemilised ained (R21, R24, R27), k.a pestitsiidid	Mõned pestitsiidid võivad tungida läbi naha ja absorbeeruda organismi, põhjustades kahjustusi. Naha kaudu imendumine võib olla lokaalse saaste tulemus, näiteks kemikaali puitsmed nahal ja riietel või kemikaali kõrge kontsentratsiooniga auru sissehingamisel. Riski hindamisel põllumajandustöötajatele tuleks arvestada ka eelneva kahjustuse mõju pestitsiididega, mida kasutati varem.	Ohtlike kemikaalide kasutamisel tuleb kindlasti tutvuda kemikaali ohutuskardiga ning sellel märgitud riskilausetega. Kokkupuutest ohtlike kemikaalidega tuleks hoiduda. Töötamisel kasutada isikukaitsevahendeid – kindad, kombinesoonid, näomaskid. Kui töötaja on kohustatud kasutama isikukaitsevahendeid, tuleb tagada nende sobivus.	- Ohtlike kemikaalide ja neid sisaldavate materjalide kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded - Nõukogu direktiiv 98/24/EÜ - Nõukogu direktiiv 96/94/EÜ

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Vingugaas Ohtlikkuse klass: T	<u>Piirnorm töökeskkonna õhus, mg/m³:</u> CO - 25; CO-heitgaasides - 25. Vingugaas tekib kütuste põlemisel. Risk tekib siis, kui mootorid (seadmed) töötavad kinnises ruumis, kus ei toimu õhuvahetust. Vingugaas läbib platsenta ning võib tekitada lootel hapnikupuudust. Kahju ulatus sõltub ema kokkupuute tasemest ja kestusest.	Vältida viibimist töötavate mootoriga kinnistes ruumides. Riski hindamisel tuleb arvestada keskkonna saastet vingugaasiga. Kui muud allikad põhjustavad kõrgema COHB kui tööalane kokkupuude, määravad riskitaseme välisallikad, kuna COHB mõju ei ole kumulatiivne.	
Plii ja plii derivaadid Ohtlikkuse klass: T, T+	<u>Piirnorm töökeskkonna õhus mg/m³:</u> Pb, anorgaan. ühendite kogutolm 0, 1 Sissehingatav tolmu 0, 05 Tetraetüüplii 0, 05 Pliiga kokkupuutuvatel töötajatel on registreeritud iseeneslikke aborte ja nurisünnitusi. On teada, et nii loote kui rinnapiimaga toidetava lapse kokkupuude pliiga tekitab arenguprobleeme, kahjustab kesknärvisüsteemi ja vere-loomeorganeid. Plii kandub verest rinnapiima. Riski hindamisel ei piisa õhuanalüüsist, vaid pliiga kokkupuutuvatel töötajatel tuleb määrata pliisisaldus veres. Riski hindamise aluseks peaks olema pliisisaldus töötajate veres, mitte aga ümbritseva õhu analüüsitulemus. PbB tase veres võib muutuda, see ei olene ainult sellest, kas raseduse ajal on kontakt pliiga, vaid sõltub ka eelnevatest kokkupuudetest.	Plii väljutamine organismist on aeglane ja seepärast plii koguneb organismi, eriti luudesse. Naistöötajate kokkupuudet pliiga tuleks vältida, töötamisel kasutada isikukaitsevahendeid. Eriti tuleks vältida kokkupuudet plii orgaaniliste ühenditega. Rasedatel ja rinnaga toitvatel naistel on keelatud töötada plii ja selle mürgiste ühenditega.	- Plii ja selle ioonsete ühendite kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded - Nõukogu direktiiv 98/24/EÜ

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV ja EL seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Kantserogeenid tootmisprotsessides direktiivi 90/394/EEC lisa 1 kohaselt.	Keemilise aine või valmistise ohutuskaardilt saab andmed kemikaali kantserogeense toime kohta.	Teha põhjalik riskide hindamine, soovituslikult direktiivi 90/94/EEC kohaselt Vältida kokkupuudet kantserogeenidega.	- Nõukogu direktiiv 90/394/EMÜ - Nõukogu direktiiv 1999/38 EÜ

7 Muud kahjustavad töötingimused

Järgnevas tabelis nr.7 on esitatud soovituslikud meetmed töökeskkonna riskide vähendamiseks.

Töötingimusi tuleb pidevalt kontrollida, töötada välja ohutusjuhendid vastavuses töö nõuete ja sellega seotud terviseriskide või tööõnnetuse ohuga.

Tabel nr.7

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Raskuste käsitsi teisaldamine	Raskuste käsitsi teisaldamine võib põhjustada loote vigastusi ja enneaegset sünnitust. Risk sõltub raskusest, tõstmisviisist ja sellest, kui sagedasti seda tööpäeva jooksul tehakse. Raseduse suurenedes risk suureneb, kuna hormonaalsed muutused nõrgendavad sidekõõluseid. Risk on ka äsjasünnitanud naistel, näiteks pärast keisrilõiget ei tohiks raskusi käsitsi teisaldada. Imetavad naised võivad tunda ebamugavust seoses suurenenud rindadega. Raskusi käsitsi teisaldada ei ole soovitatav 3 kuu jooksul pärast sünnitust.	Rasedatel on keelatud raskusi käsitsi teisaldada. Raskuste käsitsi teisaldamist tuleks vältida kõigil töökohtadel, võttes kasutusele abivahendeid ja tõstukeid. Naistöötajatel tuleks vähendada füüsilise töö koormust või korraldada töö nii, et riskid on viidud kõige madalamale tasemele.	- Raskuste käsitsi teisaldamise tervishoiu ja tööohutuse nõuded - Nõukogu direktiiv 90/269/EMÜ

Ohutegur	Riski iseloom	Meetmed riski vähendamiseks/eemaldamiseks	EV seadusandlus, mis reguleerib valdkonda
Sundasendid, sundliigutused	Riskid sõltuvad liigutuste iseloomust, kestusest, sagedusest, samuti töö intensiivsusest ning töö- ja puhkepauside suhtest, töövahendite sobivusest töötajale jm asjaoludest. Hormonaalsetest muutustest põhjustatud sidekõõluste muutused suurendavad vigastuste ohtu. Vigastused võivad ilmnedas alles pärast sünnitust. Seljavalu raseduse ajal võib olla põhjustatud pikast tööpäevast ja halvast tööasendist, samuti seisvast tööst ja liikumisest. Lisariskid võivad tekkida pärast sünnitust, eriti peale keisrilõiget, mille järgselt tõuseb veenitromboosi oht.	Töökorralduslikud meetmed peaks olema suunatud sellele, et vältida sundasendis töötamist ja korduvaid liigutusi, ka ebamugavas asendis ning kitsastes ruumides töötamist.	- Tegevusaladele esitatavad töötervishoiu ja tööohutuse nõuded - Töövahendi kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded
Teel tööle, liikumine tööl	Liikumine tööl või tööteel võib tekitada probleeme, kuna sellega võib kaasneda nõrkus, stress, tasakaaluhäire, õnnetuse risk.	Liikuda vastavalt füüsilisele heaolutundele.	
Allmaatöö	Kaevanduses on rasked töötingimused ning rasedate töötamine maa all on keelatud.	Allmaatöö on rasedatele keelatud, võimaldada rasedatele ja rinnaga toitvatele naistöötajatele ajutiselt teist tööd.	- Töö ja puhkeaja seadus - Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste töös - Nõukogu direktiiv 92/104/EMÜ
Töötamine kuvariga	Teaduslikud uuringud näitavad, et elektromagnetkiirguse tase, mida kuvariga seadmed genereerivad, on väike ega ohusta töötajaid. Kuvariga töötamisel on tähtis arvestada ergonoomilisi riske, mis on seotud tööasendi ning töökoha kujundamisega.	Täita kuvariga töötamise ohutusjuhiseid, et vältida erinevate lihaskrühvide: õlavöötme, selja, käsivarte, jalgade ülepingeid. Vaheldada töö kuvariga teiste ülesannete täitmisega.	- Kuvariga töötamise töötervishoiu ja tööohutuse töökoha nõuded - Nõukogu direktiiv 90/270/EMÜ
Töövahendid ning töö- ja kaitseriided	Erinõudeid töövahendile ja isikukaitsevahendile ei ole üldiselt rasedatele naistele välja töötatud. Riskid on seotud ebamugavusega kandmisel, mis on tingitud mitesobivast suurusest.	Töökorralduslikud meetmed peavad olema suunatud ühiskaitsevahendite kasutamisele. Kui riskide hindamisel selgub, et naistöötaja on ohustatud, tuleks ta viia ajutiselt teisele tööle. Ohtliku töö tegemine või õnnetusohuga seotud töövahendite kasutamine ei ole lubatud. Töö- ja kaitseriide valikul arvestada töötaja soove.	- Tegevusaladele esitatavad töötervishoiu ja tööohutuse nõuded - Töövahendi kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded - Isikukaitsevahendite valimise ja kasutamise kord - Nõukogu direktiiv 89/654/EMÜ - Nõukogu direktiiv 89/656/EMÜ

8 Kokkuvõte

Süsteematilised naistöötajate töötingimuste ja terviseriskide vaheliste seoste uuringud Eestis peaaegu puuduvad. Tervishoiualane kogemus näitab, et reproduktiivorganite kahjustustega töökeskkonnas tuleb arvestada ning seepärast peavad nii tööandja, töövõtja kui töötervishoiu teenuse osutaja tegutsema naistöötajate võimalike tervisekahjustuste ennetamise ja kahjulike mõjude vähendamise suunas. Tõsta tuleb naiste teadlikkust oma tervise kaitsel, et nad tunneksid kõiki töökohal esinevaid ohutegureid, ohutegurite kahjulikku mõju ja võimalikke tervisekahjustusi. Tööandjal lasub esmane vastutus niisuguse info avalikustamise eest ning töötervishoiuspetsialistidel kohustus oma pädevuse piirides tööandjaid ja töötajaid nõustada.

Töötervishoiuspetsialistid peavad tutvuma töötingimustega ning välja selgitama töötaja tervisele kahjulikult mõjuvad ohutegurid, teavitama nii tööandjat kui ka töövõtjaid võimalikest ohtudest ja potentsiaalsetest kahjulikest mõjudest ning tegema ettepanekuid töötingimuste parandamiseks.

Eriarstid - günekoloogid peaksid raseduse kindlakstegemisel naistele igakülgselt selgitama rasedusega seotud muutusi naise organismis ning raseduse normaalset kulgu mõjutavaid või loodet kahjustada võivaid ohtusid. Ka sünnitusjärgsel lapse rinnaga toitmise ajal peaks naine saama konsulteerida arstidega ning vajadusel oma senine tegevus (töö) ettevõttes ümber korraldada.

Töötervishoiualane tegevus ettevõttes peab tuginema kehtivale seadusandlusele. Riigi kohustus on täiustada või parandada seda vastavalt praktilise elu vajadustele ning muudatustele. Selgemalt on vaja teadvustada kehtiva seadusandluse otsesed ja kaudsed mõjud töökeskkonna korraldamisele ja selgitada, kas väljatöötatud strateegiad on praktilises elus efektiivsed. Kogu tegevus peaks olema suunatud "hea töötervishoiu tava" juurutamisele ettevõttes, mis oleks ettevõtte kogu majandustegevuse orgaaniline ja loomulik osa.

Käesoleva meetodilise juhendi väljatöötamisel kasutati rahvusvahelisi töötervishoiualaseid uuringuid ja Eesti Vabariigi seadusandlusele ning Euroopa Liidu vastavatele õigusaktidele tuginevaid nõudeid.

Juhendi eesmärk on aidata kaasa ohutu töökeskkonna loomisele, et nii viljastumiseas kui ka rasedad naistöötajad võiksid jätkata tööd, tundmata muret enda või tulevaste laste tervise pärast.

9 Kasutatud kirjandus

- 1 Women and Health, 2000, toimet. Marlene B. Goldman, Maureen C. Hatch
Academic Press, USA
- 2 Risks to the reproductive health of working women, 1999
People and work. Research Reports 22, FIOH, Helsinki
- 3 The Workplace, vol. 1, 1997
Fundamentals of Health, Safety and Welfare, CIS, ILO
- 4 Työterveyshuolto, 1986
Toim. Jorma Rantanen, Matti Yliokski, Työterveyslaitos, Helsinki
- 5 Legal provisions on the protection of pregnant women at work
Työterveiset, 2/1999, FIOH
- 6 Erityisäitiyslomia käytettiin huomattavasti ennakoitua vähemmän
Helena Taskinen, Eeva Nordqvist, Terveysthuolto, 12/1995
- 7 The three most common occupational exposures reported by pregnant women.
Y.Bentur, G.Koren, American journal of obstetrics and gynecology, 1991, aug.
- 8 Lead, reproduction and development
C.Winder, Neurotoxicology, 1993 Summer-Fall
- 9 Influence of occupational physical activity on pregnancy duration and
birthweight. EI.Florack, AE.Pellegrino, GA.Zielhuis, R.Rolland
Scandinavian journal of work, environment and health, 1995, Jun
- 10 Breastfeeding in the workplace. Building a support program for nursing mothers.
JE.Dodgson, L.Duckett, AAOHN Journal, 1997, vol.45
- 11 Effects of parental occupational exposures on spontaneous abortion and
congenital malformation.
HK.Taskinen, Scandinavian journal of work, environment and health, 1990, Oct.
- 12 Fertility among workers exposed to solvents or lead.
By Markku Sallmen
FIOH, Helsinki 2000, People and Work, Research reports 37

Eesti Vabariigi seadusandlikud aktid

- 13 Töötervishoiu ja tööohutuse seadus. Vastu võetud 16.06.1999
(RTI 199,60,616; 2000,55,362; 2001,3,7)
- 14 Kemikaaliseadus. Vastu võetud 06.05.1998
(RTI 1998,47,697; RTI 1999,45,512)
- 15 Kiirgusseadus. Vastu võetud 23.04.1997
(RTI 1997,37/38,569; 1999,88,804)
- 16 Rahvatervise seadus. Vastu võetud 1995 a.
(RT I 1995,57,978; 1996,3,56; 49,953; 1997,37/38,569; 1999,30,415; 88,804)
- 17 Töö ja puhkeaja seadus. Vastu võetud 24.01.2001
(RTI 2001,17,78)
- 18 EV Töölepingu seadus. Vastu võetud 15.04.1992
(RTI 1992,15,241; 1996,45,850, 2000,102,669; 2001,53,311)
- 19 Töötervishoiu ja tööohutuse nõuded rasedate ja rinnaga toitvate naiste tööks.
Vabariigi valitsuse määrus nr. 50 07.02.01 (RTI 2001,17,81)
- 20 Bioloogilistest ohuteguritest mõjustatud töökeskkonna töötervishoiu ja
tööohutuse nõuded.
Vabariigi valitsuse määrus nr.144 05.02.2000 (RTI 2000,38,2349)

- 21 Tervisekontrolli kord tegevusaladel, kus töö iseärasused võivad soodustada nakkushaiguste levikut.
Sots. min. määrus nr.44 23.12.1997 (RTL 1998,6/7,48)
- 22 Ohtlike ainete loetelu.
Sots. min. määrus nr.59 30.11.1998 (RTL 1999,39,508)
- 23 Töökeskkonna keemiliste ohutegurite piirnormid.
Vabariigi valitsuse määrus nr.293 18.09.2001 (RTI 2001,77,293)
- 24 Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise kord.
Sots. min. määrus nr.37 26.05.2000 (RTL 2000,78,1184)
- 25 Kantserogeensete ja mutageensete ainete kasutamisel esitatavad nõuded töökohal.
Vabariigi valitsuse määrus nr. 51 15.02.2000 (RTI 2000,12,84)
- 26 Ohutusnõuded taimekaitsevadmetele kasutamisel, hoidmisel ja puhastamisel.
Vabariigi valitsuse määrus nr.271 16.08.2000 (RTI 2000, 67,430)
- 27 Plii ja selle ioonsete ühendite kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded.
Vabariigi valitsuse määrus nr.193 20.06.2000 (RTI 2000,49,309)
- 28 Raskuste käsitsi teisaldamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded.
Sots. min. määrus nr. 26 27.02.2002 (RTL 2001,35,468)
- 29 Tegevusaladele esitatavad töötervishoiu ja tööohutuse nõuded.
Vabariigi valitsuse määrus nr. 402 21.12.1999 (RTI 1999,100,881)
- 30 Töövahendi kasutamise töötervishoiu ja tööohutuse nõuded.
Vabariigi valitsuse määrus nr.13 11.01.2000 (RTI 2000,4,30)
- 31 Kuvariga töötamise töötervishoiu ja tööohutuse põhinõuded.
Vabariigi valitsuse määrus nr.362 15.11.2000 (RTI 2000,86,556)
- 32 Isikukaitsevahendite valimise ja kasutamise kord.
Vabariigi valitsuse määrus nr.12 11.01.2000 (RTI 2000,4,29)

EL seadusandlikud aktid

- 33 Council Directive 89/391/EEC of 12 June 1989 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work.
- 34 Council Directive 92/85/EEC of 19 October 1992 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health at work of pregnant workers and workers who have recently given birth or are breastfeeding (tenth individual Directive within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC).
- 35 Communication from the commission on the assessment of the chemical, physical and biological agents and industrial processes considered hazardous for safety or health of pregnant workers and workers who have recently given birth or are breastfeeding (Council Directive 92/85 EEC)
- 36 Commission Directive 96/94/EC of 18 December 1996 establishing a second list of indicative limit values in implementation of Council Directive 80/1107/EEC on the protection of workers from the risks related to exposure to chemical, physical and biological agents at work (Text with EEA relevance)
- 37 Commission Directive 91/155/EEC of 5 March 1991 defining and laying down the detailed arrangements for the system of specific information relating to dangerous preparations in implementation of Article 10 of Directive 88/379/EEC.

- 38 Commission Directive 93/112/EC of 10 December 1993 amending Commission Directive 91/155/EEC defining and laying down detailed arrangements for the system of specific information relating to dangerous preparations in implementation of Article 10 of Council Directive 88/379/EEC.
- 39 Council Directive 98/24/EC of 7 April 1998 on the protection of the health and safety of workers from the risks related to chemical agents at work (fourteenth individual Directive within the meaning of Article 16(1) of Directive 89/391/EEC).
- 40 Council Directive 1999/45/EC of the European Parliament and of the Council of 31 May 1999 concerning the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States relating to the classification, packaging and labelling of dangerous preparations.
- 41 Council Directive 90/394/EEC of 28 June 1990 on the protection of workers from the risks related to exposure to carcinogens at work (Sixth individual Directive within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC).
- 42 Council Directive 1999/38/EC of 29 April 1999 amending for the second time Directive 90/394/EEC on the protection of workers from the risks related to exposure to carcinogens at work and extending it to mutagens
- 43 Commission Directive 2000/39/EC of 8 June 2000 establishing a first list of indicative occupational exposure limit values in implementation of Council Directive 98/24/EC on the protection of the health and safety of workers from the risks related to chemical agents at work
- 44 Council Directive 90/269/EEC of 29 May 1990 on the minimum health and safety requirements for the manual handling of loads where there is a risk particularly of back injury to workers (fourth individual Directive within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC).
- 45 Council Directive 89/654/EEC of 30 November 1989 concerning the minimum safety and health requirements for the workplace (first individual directive within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC).
- 46 Council Directive 89/656/EEC of 30 November 1989 on the minimum health and safety requirements for the use by workers of personal protective equipment at the workplace (third individual directive within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC).
- 47 Council Directive 90/270/EEC of 29 May 1990 on the minimum safety and health requirements for work with display screen equipment (fifth individual Directive within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC)
- 48 Council Directive 92/104/EEC of 3 December 1992 on the minimum requirements for improving the safety and health protection of workers in surface and underground mineral-extracting industries (twelfth individual Directive within the meaning of Article 16 (1) of Directive 89/391/EEC).
- 49 Council Directive 86/188/EEC of 12 May 1986 on the protection of workers from the risks related to exposure to noise at work.